

Het ik aftasten aan de ander via taal

Eigentijdse schrijvers die onmiddellijk Europees doorbreken zijn zeldzaam. Lars Norén is er zo één. In Zweden razend populair, in Nederland en Duitsland snel bekend, werd Norén dit seizoen ook in Vlaanderen gecreëerd. Een gesprek met eminent Norén-kenner, -vertaler, -regisseur Karst Woudstra en besprekingen van enkele Norén-producties.

Weerbarstige versmelting. Tussen auteur en materie. Tussen acteur en personage. Tussen personage en toeschouwer. Tussen Zweeds auteur Lars Norén en zijn Nederlandse vertaler Karst Woudstra.

Het werk van een “zich steeds metamorfoaserend schrijver” (1) te lijf gaan, kan enkel via de beperking. Wij concentreerden ons op zijn dramatisch oeuvre; daarvan creëerde Theater Malpertuis *Moed om te Doden* voor België (11 dec. – Beursschouwburg – regie: Karst Woudstra) en op 15 februari ging bij NTG *Demonen* in première (regie: Herman Gelis).

Voor Norén zijn psycho-analytische theorie én praktijk vertrouwd goed en ze bepalen onderwerp en methode van zijn schrijven volledig. Een bespreking van zijn werk gaat dan ook al snel in termen als “separatie-proces”, “double-bindrelaties”, “schizoïde persoonlijkheidsstructuur”...; een reeks nietszeggende clichés als je – zoals in dit artikel – het werk

slechts in vogelvlucht kan bekijken. Laten we het daarom voorzichtig houden: als Norén op zeker moment naast zijn poëzie ook toneel begint te schrijven, gebeurt dat vanuit de behoefte aan concrete confrontatie met de “andere” – een confrontatie die hij in zijn poëzie nog enigszins kon vermijden. Het eigen ik aftasten aan de ander via taal, dat lijkt ons de kern van Noréns leven en werk. Die “andere” mag dan een buur zijn, een fictief personage dat hij creëert of – en daar laten we het ook bij – l’Autre à la Lacan (2). Met Karst Woudstra, die we hieronder uitvoerig aan het woord laten, kunnen we misschien nog iets verder gaan: het gaat om een blindelings aftasten, want de rede laat de mens onverbiddelijk in de steek en de kracht van de onbewuste angsten en verlangens is onmetelijk. Lome romantiek is het echter niet, noch bij Norén, noch bij Woudstra. Maar dat vertelt hij zelf wel.

Hoe heb je Lars Norén leren kennen?

Karst Woudstra: “Ik heb Lars leren kennen als dichter, toen ik in Zweden woonde; ik studeerde daar Scandinavische talen en in het milieu van literatuurstudenten kwam ik in contact met Noréns poëzie, 1970 was dat. In diezelfde periode heeft Lars ook twee romans gepubliceerd en Dramaten, het grote theatergezelschap van Stockholm, vroeg hem toen één van die romans om te werken tot toneelstuk. Dat werd *De Vorstenlikker* (1973). Het is een heel gecompliceerd stuk. De anekdote is het verhaal van een componist die ter ondersteuning van het bewind van zijn gruwelijke vorst een opera moet schrijven over het uitroeien van de Joden. Een onmogelijke opdracht, omdat hij de Joden moet afschilderen als mensen waarmee je geen medelijden mag hebben; het blijkt dat je in de muziek zo iets vreselijks niet kan uitdrukken. En

zo gaat hij tenonder aan zijn opdracht. Tegelijk beschrijft het stuk de hele muziekontwikkeling: het begint bij Gesualdo, die de harmonie ontdekt heeft waarmee de moderne westerse muziek begint; het gaat via de late barok, via Monteverdi, Beethoven, Mozart en eindigt bij de atonale muziek, *A Survivor of Warsaw* van Schönberg. De muziek komt tot een eindpunt, kan de gruwel waarin de cultuur ontaard is niet meer uitdrukken; de muziek fragmentariseert. Bovendien voegt Norén twee bedrijven toe aan het klassieke vijf bedrijvendrama en die handelen dan over wat er gebeurt met de held nadat hij gek geworden is – hij zwerft door Europa en komt uiteindelijk in een gekkenhuis terecht. Die structuur alleen al vind ik zo fascinerend.”

Het trof ons hoe groot de gelijkenissen zijn met de figuur en de schrijftuur van Müllers Macbeth.

“Dat klopt. Als je dat nu bekijkt is er natuurlijk een ongelooflijk frappante overeenkomst met het werk van Heiner Müller. Maar dat kende niemand destijds in Zweden en Noréns stuk viel dan ook in een groot gat. De mensen wisten absoluut niet wat ze d’er mee aan moesten. Het fragmentarische karakter van het stuk... da’s Müller, ook van de taal. Norén en Müller hebben ook dezelfde bronnen: Hölderlin en verder, waarschijnlijk, Paul Celan, Nelly Sachs. Lars heeft ook veel familie in Duitsland en is als kind vlak na WO II in Berlijn geweest en heeft daar hetzelfde ‘Ruinenlandschaft’ gezien dat ook de herinneringen van Müller heeft bepaald.”

Men zegt van Müller dat hij steeds hetzelfde materiaal verwerkt. Geldt dat ook voor Norén?

“Doet Lars ook. Het is één gigantische worsteling met hetzelfde materiaal, waarin je na jaren een aantal thema’s kunt onderscheiden.”

Karst Woudstra – Foto Jo Nachtergaele